

МЕМОРАНДУМ

між Україною та Європейським Союзом про взаєморозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі

Преамбула

Зважаючи на Комюніке Європейської Комісії до Європейської Ради та Європейського Парламенту стосовно розробки енергетичної політики розширеного Європейського Союзу, його сусідів та країн-партнерів.

Беручи до уваги Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Урядами країн «Великої сімки», Комісією Європейського Співтовариства щодо закриття Чорнобильської АЕС від 20 грудня 1995 року, у якому, зокрема, містяться питання щодо структурної перебудови енергетичної галузі, програми інвестування в енергетичний сектор і питання ядерної безпеки.

Беручи до уваги необхідність забезпечення інтенсивнішої співпраці в енергетичній галузі та розширення доступу України до кредитних коштів Європейського інвестиційного банку, як це передбачено у спільному листі Європейської Комісії та Європейської Ради від 24 січня 2005 року, затвердженому Висновками Європейської Ради щодо України від 21 лютого 2005 року.

Визнаючи, що Україна та ЄС мають спільні інтереси в енергетичній галузі, і як ЄС, так і Україна можуть мати користь від інтеграції своїх енергоринків, тим самим підвищуючи, рівень енергетичної безпеки Європейського континенту. У цьому контексті поступове впровадження Україною *acquis* ЄС у галузі енергетики є важливим кроком на шляху до мети України поступової економічної інтеграції з ЄС і поглиблення політичної співпраці з ЄС.

Беручи до уваги, що у рамках Європейської політики сусідства (ЄПС) Україна та ЄС прийняли рішення посилити співпрацю в енергетичній галузі, і що План дій Україна – ЄС (ПД)¹ передбачає сім конкретних цілей, які стосуються енергетичної галузі та полягають у поступовому зближенні законодавств України та ЄС у галузі енергетики та інтеграції їхніх відповідних енергоринків.

¹ Схвалений Радою з питань співробітництва між Україною та ЄС 21 лютого 2005 року.

Беручи до уваги, що Україна та ЄС сповнені рішучості забезпечити швидкий поступ у реалізації цих цілей, що було підтверджено в ході зустрічей на високому рівні.

Пам'ятаючи, що питання ядерної безпеки завжди було ключовим у відносинах між Україною та ЄС, і що Співтовариство надало позику Євратому для 2-го енергоблоку Хмельницької АЕС та 4-го енергоблоку Рівненської АЕС, згідно з умовами якої Україна має вжити важливих заходів, спрямованих на покращення ситуації у галузі електроенергетики загалом та у ядерній галузі зокрема².

Пам'ятаючи, що існує Угода між Євратомом і Україною в галузі ядерної безпеки, а також нова Угода між Євратомом і Кабінетом Міністрів України про співробітництво щодо мирного використання ядерної енергії.

Беручи до уваги нові ініціативи ЄС в галузі ефективності енерговикористання, викладені у нещодавно опублікованій Зеленій книзі.

Беручи до уваги, що Україна повідомила про свій намір брати участь у якості спостерігача у виконанні Договору про Енергетичне Співтовариство після набуття нею чинності та докласти зусиль для того, щоб набути членства в Енергетичному Співтоваристві³.

Беручи до уваги, у зв'язку із зазначеним вище, що ЄІБ і ЄБРР можуть брати активну участь у виконанні цього Меморандуму.

Пам'ятаючи, що енергетична галузь залишається ключовим елементом двосторонніх відносин між Україною та ЄС, і що за Програмою Тасіс Україна одержує від Співтовариства значні обсяги допомоги на структурну перебудову енергетичної галузі та підвищення ядерної безпеки (за Програмою Тасіс у галузі ядерної безпеки).

Оскільки:

- (1) Енергетична галузь України має стратегічне значення для економічного та соціального розвитку України, а також є важливим потенційним

² Кредитна угода між НАЕК "Енергоатом" та Євратомом, підписана обома сторонами 29 липня 2004 року.

³ Енергетичне Співтовариство поширюється на країни Європейського Співтовариства та держави та території Південно-Східної Європи.

джерелом зовнішніх надходжень. Поступове зближення енергетичної галузі України з внутрішнім енергоринком ЄС, маючи на меті, у кінцевому підсумку, інтеграцію до нього, залишається спільним пріоритетом України та ЄС.

- (2) Перед Україною та ЄС стоять спільні виклики у галузі енергетичної політики. До основного кола проблем як України, так і ЄС, належать диверсифікація та безпека постачання енергоресурсів, ядерна безпека, реформування енергоринку, розвиток і модернізація інфраструктур енергетичної галузі, ефективне використання енергії та використання відновлюваних джерел енергії. Розширення співробітництва з ЄС в енергетичній галузі може стимулювати здійснення необхідних реформ і, з покращенням інвестиційного клімату, сприяти залученню необхідних інвестицій до енергетичної галузі України від міжнародних фінансових організацій та приватного сектора.
- (3) Ядерний сектор є ключовим елементом безпеки постачання енергоресурсів в Україні. Його встановлена потужність становить 13,835 тис. МВт, що становить 26,1% від загальної встановленої потужності в Україні. Протягом останніх 10 років він виробляє приблизно половину загального обсягу електроенергії, яка виробляється в Україні, і демонструє суттєвий потенціал експорту електроенергії. За підтримки Співтовариства Україна розробила та зобов'язалася впровадити програми підвищення безпеки для всіх атомних електростанцій. Таким чином, гарантування найвищого рівня безпеки та надійності залишається головним пріоритетом для обох сторін.
- (4) Україна є ключовою транзитною країною у постачанні вуглеводнів до країн ЄС, причому 40% імпортованого ЄС природного газу постачається газотранспортною мережею України, а щодо нафти, то, крім транзиту за допомогою існуючої системи трубопроводів «Дружба», поточний розвиток нафтопроводу «Одеса – Броди» у напрямку Польщі відкриє новий транзитний шлях для імпорту нафти до країн ЄС з Каспійського басейну та міжнародного ринку. У цьому контексті надзвичайно важливе значення як для України, так і для ЄС набуває гарантування безпеки, прозорості та надійності роботи транзитної системи.
- (5) Ключову роль у забезпеченні безпеки енергопостачання України відіграє вугільна галузь, на яку припадає приблизно половина від внутрішнього виробництва енергоресурсів. До основних питань, які належить розв'язати, належить тривала необхідність у реформуванні та структурній перебудові галузі, пом'якшуючи, у той самий час, соціальні та регіональні

наслідки, а також підвищуючи техніку безпеки на шахтах і зменшуючи вплив, який має на довкілля спалення вугілля, шляхом виконання спільних проектів у галузі чистих вугільних технологій.

Обидві сторони визнають, що для запровадження комплексного та збалансованого підходу до виконання відповідних зобов'язань і реалізації стимулів, а також з урахуванням зв'язків між різними секторами енергетичної галузі, вони прийняли рішення співпрацювати за планами дій, які охоплюють наступні чотири конкретні сфери:

- I. Ядерна безпека.
- II. Інтеграція ринків електроенергії та газу.
- III. Підвищення безпеки енергопостачання та транзиту вуглеводнів.
- IV. Структурна реформа, підвищення стандартів із техніки безпеки та охорони довкілля у вугільній галузі.

Обидві сторони визначають необхідність розробки програми дій щодо поглиблення співробітництва в галузі енергоефективності, що також сприятиме впровадженню відновлювальних джерел енергії та проведенню заходів, спрямованих на вирішення проблеми глобальної зміни клімату, включаючи викиди до атмосфери електростанціями які працюють на органічному паливі, а також використання спільного механізму реалізації за Кіотським протоколом.

1. План дій у сфері ядерної безпеки діючих українських АЕС

1.1. Україна, що має 15 діючих ядерних реакторів, два з них типу ВВЕР-440 моделі В213 і 13 реакторів типу ВВЕР-1000, має намір підтримувати цей сегмент на достатньо високому рівні. Ці реактори були введені в експлуатацію у період між 1980 та 2004 роками. У цьому контексті обидві сторони підкреслюють важливість неухильного підвищення ядерної безпеки для забезпечення ефективної та надійної роботи енергетичної галузі.

1.2. Для посилення громадської довіри, а також для того, щоб ЄС посилив роль України як торгового партнера на ринку електроенергії, Україна має відповідати міжнародно-визнаним нормам щодо ядерної безпеки та охорони довкілля. Таким чином, гарантування безпеки ядерних установок стає першочерговою метою для обох сторін, які докладатимуть подальших зусиль, спрямованих на розвиток в Україні культури ядерної безпеки згідно з принципами Конвенції з ядерної безпеки.

1.3. Україна забезпечить виконання органом ядерного регулювання покладених на нього функцій як незалежного та компетентного органу з питань ядерної безпеки.

1.4. Обидві сторони визнають важливість виконання відповідних програм поводження з радіоактивними відходами та зняття ядерних об'єктів з експлуатації. (У рамках угод щодо Х2Р4 Україна прийняла на себе зобов'язання створити Фонд зняття з експлуатації ядерних установок та дотримуватися Загального плану щодо радіоактивних відходів та відпрацьованого ядерного палива).

1.5. Враховуючи роботу, що вже виконується, сторони погоджуються провести до кінця 2006 року оцінку стану безпеки українських АЕС, для чого експерти з України та Європейської Комісії залучатимуться поряд з незалежними експертами. Група експертів з питань ядерної безпеки Фаре/Тасіс буде постійно отримувати інформацію щодо відповідних заходів, запланованих для виконання у 2006 році. Ця комплексна оцінка має підтвердити відповідність міжнародним стандартам і вимогам з ядерної безпеки на основі роботи, виконаної до цього часу та наміченої на майбутнє, з тим, щоб визначити потребу у додаткових заходах, включаючи фінансові аспекти. Майбутня технічна допомога ЄС може розглядатися у контексті можливостей, що будуть запропоновані новими фінансовими інструментами для підтримки виконання поточних програм модернізації АЕС. Відповідно, сторони домовились здійснювати спільний моніторинг виконання визначених заходів з модернізації.

1.6. З метою визначення програми виконання робіт і координації процесу впровадження цього розділу Меморандуму про взаєморозуміння, буде створено спільну робочу групу, до складу якої увійдуть представники Європейської Комісії та відповідних органів влади України. Обидві сторони, які беруть участь у цьому процесі, гарантуватимуть надання повної підтримки цій робочій групі для виконання запланованої діяльності з оцінки, що стосується забезпечення необхідної документації, оцінки інформації, підтверджень та остаточних рекомендацій.

1.7. Не пізніше березня 2006 року робоча група повинна надати обом сторонам звіт з пропозиціями щодо конкретної програми роботи.

2. План дій щодо інтеграції ринків електроенергії та газу.

2.1. Сторони докладуть максимум зусиль для забезпечення інтеграції ринків електроенергії та газу України у внутрішній енергетичний ринок Європейського Союзу. Здійснення цих планів потребує впровадження ключових елементів *acquis communautaire* з енергетики, довкілля, конкуренції та відновлюваних джерел енергії.⁴ Рівні умови стосовно відповідних базових правил доступу до ринку, інфраструктури і відкриття ринку, а також сумісних стандартів щодо охорони довкілля і безпеки сприятимуть значному обсягу торгівлі електроенергією між Україною та ЄС. Завдяки технічній допомозі ЄС Україна докладатиме зусиль для узгодження свого законодавства з відповідними правилами Співтовариства, дотримуючись графіку, який передбачено в додатках до Договору про Енергетичне Співтовариство.

2.2. З метою плавного переходу від існуючої ринкової структури до відкритого ринку Україна також докладатиме зусиль за наступними напрямками:

- a) реформування тарифів на електроенергію та утворення цін на газ;
- b) розробка методів пом'якшення наслідків реформ для соціально незахищених споживачів;
- c) скорочення неконтрольованих втрат;
- d) скорочення втрат у мережах, зокрема втрат передачі електроенергії;
- e) підвищення ефективності використання енергії, що необхідно для зменшення питомого попиту;
- f) заходи для забезпечення повної оплати постачання електроенергії та газу;
- g) диверсифікація джерел постачання, в тому числі заміна традиційних енергоносіїв, наприклад, відновлюваними джерелами енергії при збереженні основи вільного ринку;
- h) оптимізація структури енергетики у виробництві електроенергії з метою підвищення ефективності, безпеки довкілля, експлуатаційної надійності та безпеки енергопостачання.

2.3. З метою сприяння створенню відкритого ринку Україна докладатиме зусиль, там, де це необхідно, для створення або посилення ролі організацій для забезпечення функціонування відкритого ринку електроенергії та газу, а саме:

⁴ Зокрема ті, що містяться в Розділі II Договору про Енергетичне Співтовариство.

а) до кінця 2006 року – Органу регулювання енергетики, незалежного від інтересів електричної та газової промисловості, який повинен мати, як мінімум, повноваження, передбачені в Директивах щодо електроенергетичного та газового секторів⁵;

б) до кінця 2006 року – операторів систем електропередач і транспортування газу, що мають завдання, передбачені Директивами про електроенергетичний та газовий ринки, і відповідають критеріям відповідних статей цих Директив⁶ стосовно їхньої незалежності від іншої діяльності, не пов'язаної з транспортуванням енергоносіїв.

2.4. Оскільки тільки невелика частина електроенергетичної системи України має фізичне з'єднання з системою ЄС, сторони докладуть максимум зусиль для об'єднання системи UCTE з електроенергетичною системою України.

2.5. Визнаючи необхідність впровадження технічних стандартів для мереж та генеруючого обладнання, а також їхньої експлуатації в Україні, сумісних зі стандартами UCTE, сторони позитивно оцінюють мету України синхронізуватися з мережею UCTE.

2.6. Сторони вітають співробітництво, передбачене в рамках програм технічної допомоги ЄС з метою надання Україні підтримки для її поступової інтеграції до транс'європейської електричної мережі.

3. План дій щодо підвищення безпеки енергопостачання та транзиту вуглеводнів

3.1. Українська газотранспортна система складається з 37600 км трубопроводів, 73 компресорних станцій та 13 підземних сховищ газу. Вона забезпечує постачання газу на внутрішній газовий ринок України та транзит до країн ЄС, країн Балканського регіону і Туреччини.

⁵ Стаття 23 Директиви Європейського Парламенту та Європейської Ради № 2003/54/ЄС від 26 червня 2003 року про спільні правила внутрішнього ринку електроенергії, що скасовує Директиву 96/92/ЄС, опубліковану в Офіційному Журналі L176 від 15.7.2003, та Стаття 25 Директиви Європейського Парламенту та Європейської Ради № 2003/55/ЄС від 26 червня 2003 року про спільні правила внутрішнього ринку природного газу, що скасовує Директиву 98/30/ЄС, опубліковану в Офіційному Журналі L176 від 15.7.2003.

⁶ Статті 9 і 10 Директиви Європейського Парламенту та Європейської Ради 2003/54/ЄС від 26 червня 2003 року про спільні правила внутрішнього ринку електроенергії, що скасовує Директиву 96/92/ЄС, опубліковану в Офіційному Журналі L176 від 15.07.2003, та Статті 8 і 9 Директиви Європейського Парламенту та Європейської Ради 2003/55/ЄС від 26 червня 2003 року про спільні правила внутрішнього ринку природного газу, що скасовує Директиву 98/30/ЄС, опубліковану в Офіційному Журналі L176 від 15.07.2003.

3.2 Українська нафтотранспортна система складається з 4600 км нафтопроводів. Вона також забезпечує постачання нафти до 6 нафтопереробних заводів України та транзит російської нафти в Центральну Європу. Наразі Україна продовжує будівництво нафтопроводу Одеса – Броди у напрямку Польщі, завдяки чому відкриється новий великий транзитний шлях для імпорту нафти з Каспійського басейну та міжнародного ринку до країн ЄС.

3.3. З метою підвищення безпеки енергопостачання Україна визначила, як одне із своїх першочергових завдань, створення відповідних умов для забезпечення поставок на свій ринок вуглеводневих енергоносіїв з додаткових джерел новими шляхами.

3.4. Беручи до уваги важливість цих мереж для України та ЄС, сторони визначать та створять до кінця 2005 року Спільну групу технічної підтримки Україна – ЄС з питань вуглеводнів для надання експертної підтримки та рекомендацій щодо енергетичного співробітництва між Україною та ЄС з метою:

- a) аудиту існуючої мережі транзиту та постачання вуглеводнів з метою розробки генерального плану модернізації та розвитку інфраструктури;
- b) розробки системи моніторингу безпеки та надійності українських мереж транзиту та постачання вуглеводнів, у тому числі через супутникові системи моніторингу;
- c) вивчення можливих варіантів реформування системи транзиту нафти та газу, беручи до уваги стратегічні інтереси України;
- d) визначення та активізація додаткових джерел і шляхів постачання газу та нафти в Україну та далі до ЄС, у тому числі можливості постачання газового конденсату та зрідженого природного газу;
- e) сприяння процесу гармонізації технічних норм і стандартів, що застосовуються у вуглеводневій галузі України, з промисловими методами ЄС;
- f) створення сучасної лабораторії для проведення незалежної сертифікації якості нафтопродуктів, на додаток до запровадження сучасних систем метрології газу, встановлення яких знаходиться на завершальному етапі у Метрологічному центрі у м. Боярка;

- g) надання допомоги Україні у впровадженні норм і правил ЄС, що застосовуються у нафтогазовому секторі (директиви щодо газу, специфікацій та якості нафтопродуктів);
- h) надання допомоги Україні у реалізації її національної стратегії безпеки поставок нафти. Зокрема сторони зобов'язуються розпочати спільну роботу з метою розробки системи управління українськими стратегічними запасами нафти з урахуванням практики ЄС.

3.5. З метою оптимізації використання існуючих структур і ресурсів сторони будуть докладати зусиль для створення Групи Україна – ЄС з технічної підтримки з питань вуглеводнів на основі Східноєвропейського газового метрологічного центру у м. Боярка та програми ЄС INOGATE.

3.6. У зв'язку з необхідністю використання спеціалізованої експертної допомоги, Група технічної підтримки Україна – ЄС з питань вуглеводнів може залучати експертів України та ЄС до спільної роботи над впровадженням зазначеного вище плану дій щодо розвитку вуглеводневої галузі. У цьому контексті підтримка може надаватися через технічну допомогу ЄС.

4. План дій щодо підвищення ефективності та стандартів техніки безпеки і охорони довкілля у вугільній галузі

4.1. Сторони визнають важливу роль, яку відіграє вугілля у забезпеченні безпеки енергопостачання на Європейському континенті, та необхідність не лише продовження реформи і реструктуризації українського вугільної промисловості, але також і підвищення стандартів безпеки вуглевидобування та доведення норм впливу процесу спалювання вугілля на довкілля до рівня відповідних норм країн ЄС та підвищення ефективності галузі.

4.2. Сторони вітають посилення співробітництва, що передбачається в рамках програми Тасіс з метою досягнення зазначених цілей, зокрема за проектом підтримки політики у вугільній галузі у рамках Національної програми дій України на 2005 рік.

5. Прикінцеві положення

5.1. Енергетичне Співтовариство

Як перший крок, сторони домовились, що для України буде корисним отримати статус спостерігача в Енергетичному Співтоваристві, як тільки Договір набуде чинності. Європейський Союз підтримує це прохання.

Умовою для підтримки з боку ЄС повної участі України в Енергетичному Співтоваристві є позитивна оцінка рівня ядерної безпеки на всіх діючих українських АЕС.

5.2. Підвищення рівня безпеки та транзит вуглеводнів

З метою спільного підвищення рівня безпеки щодо постачання вуглеводнів та покращення транзитних умов і процесів сторони домовились створити у грудні 2005 року спільну Групу технічної підтримки Україна – ЄС з питань вуглеводнів.

5.3. Правовий статус цього Меморандуму

Цей документ відображає лише політичні наміри та не передбачає будь-яких правових зобов'язань.

Цей Меморандум про взаєморозуміння набуває чинності з моменту його підписання обома сторонами.

Вчинено в м. Києві 1 грудня 2005 року в двох примірниках, кожен українською та англійською мовами, при цьому обидва тексти є автентичними.

**Від імені
України**

**Від імені
Європейського Союзу**

**Віктор Ющенко
Президент
України**

**Ентоні Блер
Президент
Європейської Ради**

**Жузе Мануель Баррозу
Президент
Європейської Комісії**